

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора,

Россіхіної Галини Володимирівни

на дисертацію ТРИНЧУКА ЮРІЯ ВАСИЛЬОВИЧА

**«АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ПРОФІЛАКТИКИ
ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ», поданої на
здобуття на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 081 – Право**

Актуальність теми дослідження.

Ряд світових фінансово-економічних криз останнього десятиліття, посилення глобалізаційних процесів та інтенсифікація розвитку інформаційних систем зумовили посилення ролі держави в регулюванні соціально-економічних процесів та вказали на необхідність підвищення регулятивної ефективності оподаткування як інструменту зниження нерівності та соціальної диференціації. Вітчизняна система оподаткування доходів населення за роки незалежності зазнала багатьох змін та за більшістю формальних ознак відповідає аналогічним системам країн-членів Європейського Співтовариства. Водночас у внутрішній структурі механізму оподаткування доходів населення наявні диспропорції, які важливо усунути. Стратегічний євроінтеграційний вектор економічного розвитку передбачає, що основним пріоритетом реформування державного регулювання доходів населення в Україні є підвищення соціальної справедливості їх оподаткування з акцентом на потреби індивіда та має на меті вирішити такі проблеми глобалізаційного світу як бідність й нерівність розподілу доходів. Це зумовлює необхідність формування такої системи оподаткування доходів населення, яка б більшою мірою відповідала сучасним принципам оподаткування та інклюзивного економічного зростання, враховувала європейську практику та макроекономічні виклики. Саме тому при реформуванні оподаткування доходів населення важливим є пошук такого

поєднання інструментів податкового механізму, який би забезпечив встановлення розумного балансу між фіскальною достатністю, регулятивною ефективністю та соціальною справедливістю. Пошук шляхів вирішення даної проблеми є предметом досліджень багатьох учених в усьому світі, але досі залишається дискусійним, що й зумовило вибір теми дисертаційного дослідження.

Дослідження та вирішення проблем державного регулювання оподаткування доходів населення мають глибоку ретроспективну історію та розглядаються в 18 численних роботах класиків економічної теорії: А. Сміта, Д. Рікардо, А. Лаффера, М. Лоренца, Дж. С. Міля, А. Маршалла, А. Пігу, Е. Хансена, Е. Ліндаля, Т. Пікетті, П. Самуельсона, Дж. М. Кейнса, В. Парето, Г. Седжвіка, Дж. Слемрода, К. Вікселя, які в різний час доводили необхідність та доцільність втручання держави в регулювання доходів населення інструментами податкового механізму. Їх ідеї отримали подальшого розвитку в працях сучасних зарубіжних науковців, серед яких: Е. Аткінсон, Ш. Бланкарт, Р. Бланк, Дж. Б'юкенен, А. Гарбергер, Е. Сасз, Е. Селігман, Дж. Стігліц та А. Шах. Дослідженню теоретичних та практичних аспектів ролі держави в регулюванні доходів населення та людського капіталу, вивченню шляхів удосконалення нормативно-правової складової їх оподаткування в напрямку підвищення регулятивної ефективності, присвячені роботи таких вітчизняних вчених: В. Андрущенко, Т. Єфименко, Т. Кізими, В. Кіндзерського, А. Колота, А. Лісового, А. Крисоватого, О. Левченка, І. Луніної, О. Магопєць, І. Макаренка, М. Мельник, Н. Попадинця, М. Семикіної, В. Сибірцева, В. Суторміної, А. Соколовської, Л. Тарангул, О. Ткачук, В. Федосова, Л. Червинської, Н. Шалімової, К. Швабія та ін.

Але попри численність робіт в даній сфері проблема формування механізмів профілактики податкових правопорушень не знайшло повного відображення.

За таких умов дисертаційне дослідження Ю.В. Тринчука вбачається актуальним та своєчасним.

Про актуальність дослідження свідчить те, що робота виконана у відповідності до Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07.09.2011 № 942, Концепції Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, схваленої Законом України від 21 листопада 2002 року № 228-IV, відповідає пп. 1–6 Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 роки, затверджених Загальними зборами НАПрН України 3 березня 2016 року.

Надане на рецензування дисертаційне дослідження є однією з перших спроб на узагальненому рівні, з використанням сучасних методів пізнання та урахуванням новітніх досягнень науки адміністративного права виконати комплексне дослідження формування механізмів профілактики податкових правопорушень, що дозволило обґрунтувати низку нових концептуальних положень і висновків, надати практичні рекомендації та пропозиції з досліджуваних питань.

Здобувач використав численні наукові праці фахівців з філософії, загальної теорії держави та права, теорії управління та адміністративного, конституційного, інформаційного, цивільного, господарського, трудового, міжнародного, інших галузевих правових наук, а також логіки, мовознавства, соціології та ряду інших галузей знань. Нормативною базою наукового дослідження стали Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, законодавчі акти, постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, інші підзаконні нормативно-правові акти. Інформаційну та емпіричну основу дослідження становлять узагальнення практичної діяльності державних органів у сфері податкового контролю та справляння податків та зборів.

Узагальнений в роботі теоретичний та нормативний матеріал аналізується з використанням вираженого методологічного апарату, який включає як загальнонаукові, так і конкретні наукові методи пізнання,

зокрема: логіко-семантичний, сходження від абстрактного до конкретного, порівняльно-правовий, класифікації, групування, системно-структурний, системно-функціональний, документального аналізу, спеціально-юридичний, статистичний, порівняльно-правовий, структурно-логічний, компаративний, соціологічного опитування та інші методи пізнання. Загалом, методи дослідження є цілком сучасними й обґрунтованими, що стало запорукою успішного вирішення поставлених дисертантом завдань.

Зміст дисертації в цілому характеризується досить високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених задач. Чітко виражений теоретичний підхід, зокрема, вдало розроблені дефініції, класифікації і критерії дозволили автору аргументовано визначити власну позицію щодо багатьох дискусійних проблем щодо формування та практичної роботи в сфері профілактики податкових правопорушень.

На особливу увагу заслуговують наступні положення, висновки, рекомендації та пропозиції, що викладені в дисертації, оскільки, на мою думку, вони найбільш наочно демонструють її наукову новизну, теоретичну та практичну значущість:

уперше:

– виокремлено типи особистостей правопорушників у сфері податків і зборів: 1) нестійкий (ситуаційний) – особи, які мають загалом позитивну характеристику, раніше не притягалися до адміністративної відповідальності, не сплачують податки: з огляду на незгоду з чинним податковим законодавством (так звані платники податків-відмовники); унаслідок несприятливого економічного становища підприємства, з метою розв'язання фінансових проблем; унаслідок слабкого знання податкового законодавства (більшою мірою до них відносять фізичних осіб без створення юридичної особи тобто ФОП); 2) стійкий – до нього належать особи, які систематично порушують податкове законодавство і не сплачують податки, розраховуючи на те, що правоохоронні та контролюючі органи не зможуть виявити протиправні факти (до них належать як юридичні, так і фізичні особи); 3)

особливо стійкий (злісний) – особи, у діях яких від самого початку був присутній злочинний задум, вони активно розробляють різні схеми ухилення від сплати податків (так звані податкові шахраї);

– узагальнено норми податкового законодавства в частині класифікації податкових правопорушень, які поділено на кілька відокремлених груп: порушення, пов'язані з невиконанням обов'язків по обліку у податкових органах; порушення, пов'язані з недотриманням порядку ведення обліку об'єктів оподаткування, доходів і витрат та поданням до податкових органів податкових декларацій; порушення, пов'язані з невиконанням обов'язків зі сплати, утримання або перерахування податків і зборів; порушення, пов'язані з перешкоджанням законній діяльності органів податкового адміністрування;

– доведено, що особливістю адміністративної відповідальності за вчинення податкових правопорушень є її компенсаційно-каральний характер, який полягає: 1) у необхідності відшкодування державі збитків, що виникли внаслідок недотримання надходжень до бюджетів всіх рівнів від податків та зборів; 2) у покаранні правопорушника з метою запобігання податкових правопорушень в майбутньому. З огляду на це, запропоновано створювати служби, відповідальні за податкове консультування та його безпосереднє здійснення. Також потрібно формувати і розвивати податкову культуру населення;

– акцентовано на реалізації адміністративно-правових заходів профілактики правопорушень у сфері податків і зборів, які полягають: у спрощенні податкового законодавства та в удосконаленні механізму вирішення податкових спорів; у підвищенні інформування (податкового консультування) громадян, рекламно-інформаційних заходів, пропаганди податкової культури, податкової дисципліни та відповідальності; в істотному підвищенні ефективності взаємодії податкових органів із платниками податків, насамперед, за допомогою інформаційних технологій; у підвищенні якості виконання податкових процедур за рахунок запровадження

європейських стандартів обслуговування платників податків; у підвищенні іміджу та престижу роботи у податкових органах (для чого необхідно протидіяти корупції в податкових органах, а також підвищувати кваліфікацію, фінансову і правову захищеність співробітників податкової служби);

– зазначено, що існування такого інституту, як профілактичні заходи впливу, обумовлено спробою відходу від репресивних заходів у бік заходів попереджувального характеру. Адміністративна відповідальність пов'язана з публічністю, тому вона має бути насамперед справедливою. Принцип справедливості, передбачений у КУпАП, передбачає спрямованість Кодексу на застосування замість адміністративного стягнення заходів профілактичного впливу в тому випадку, коли без накладення адміністративного стягнення можна обійтися через аналіз даних про особу та конкретні обставини, за яких сталося правопорушення;

– наголошено, що профілактика правопорушень має здійснюватися на системній основі. З огляду на це, запропоновано виробити національну стратегію, державну програму, план реалізації щодо запобігання правопорушенням у сфері податків і зборів; створити державний виконавчий орган (можливо при Міністерстві внутрішніх справ України), який нести відповідальність за цикл реалізації політики з профілактики правопорушень у сфері податків і зборів;

удосконалено:

– дефініції понять «адміністративне правопорушення»; «ухилення від сплати податків», «податковий контроль», «податкова культура»;

– правові засади забезпечення фіскальної функції податку;

– наукові погляди на специфіку адміністративного процесу у сфері забезпечення податкової дисципліни;

– аналіз доктринальних аспектів класифікації податкових правопорушень за різними критеріями;

– систему профілактики економічних злочинів;

– комплекс організаційних і правових заходів попередження і припинення ухилення від сплати податків;

дістали подальшого розвитку:

– методологічні підходи до дослідження поняття «правопорушення у сфері податків і зборів»;

– положення про поняття та види правопорушень у сфері податків і зборів;

– правове регулювання суб'єктного складу відносин у сфері оподаткування;

– положення про склад правопорушення у сфері податків і зборів;

– види та функції податкового контролю.

У дисертації сформульовано й інші цікаві та корисні положення та висновки.

Однак, як і при дослідженні будь-якої складної і нової теоретичної проблеми, в зазначеному дисертаційному дослідженні міститься чимало спірних, неузгоджених і не зовсім обґрунтованих положень, які можуть стати підґрунтям наукової дискусії і напрямами подальшої розробки даної проблеми. Зокрема:

1. Досить слушно здобувачем у підрозділі 1.1 проаналізовано сучасний стан дослідження проблем реалізації державної політики у сфері профілактики, однак здобувачеві варто бути сміливішим у своїх наукових працях і не боятись критикувати роботи інших вчених. Нажаль, у підрозділі замало уваги присвячено саме критичному аналізу поглядів вчених, які досліджували окремі проблеми адміністративних механізмів профілактики податкових правопорушень.

2. Варто погодитись із здобувачем у тому, що доцільно «розвиток податкової системи України потребує вдосконалення контролю за сплатою податків і створення повноцінної системи запобігання податковим правопорушенням шляхом виявлення та усунення причин і умов, що сприяють їх вчиненню» та «удосконалення законодавчої та нормативної

основи податкового адміністрування, зокрема податковий аналіз контролю контрагентів» (с.213). Проте робота мала б значно більший практичний інтерес, якщо б у додатках здобувач запропонував власні проекти таких нормативно-правових актів.

3. Дещо спірним є запропоноване здобувачем визначення поняття , що потрібно «розробити і впровадити електронну програму формування баз даних про порушення законодавства про податки і збори з метою їх аналізу та використання в наступних виїзних податкових перевірках».

Хотілось би почути думку автора щодо методів розроблення такої програми та її правовий статус.

4. Досить влучно здобувачем акцентовано увагу на тому, що проблема корупції в сфері профілактики податкових правопорушень теж має місце (с.194). Проте не зрозуміло, чому здобувач обмежився лише констатацією існування такої проблеми, а не запропонував напрямки вдосконалення роботи щодо протидії корупції в даній сфері.

5. Деякі висновки в роботі мають суто декларативний характер, наприклад висновок, що «Морально-психологічний стан платника податків названо однією з причин правопорушень у податковій сфері, що виражається в негативному ставленні до чинної системи оподаткування. Спираючись на цей чинник, підвищення рівня податкової культури суспільства має стати основним напрямом діяльності держави щодо запобігання правопорушенням у сфері податків і зборів» (с.216).

Висловлені зауваження носять характер побажань та не можуть суттєво вплинути на загальну високу наукову оцінку рецензованої роботи, її вагоме практичне значення.

Основні результати дисертації досить повно викладені в 3 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, 3 тезах наукових повідомлень на науково-практичних конференціях. Дисертацію оформлено відповідно до встановлених вимог.

ВИСНОВОК

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення.

Дисертаційне дослідження Тринчука Юрія Васильовича на тему: «Адміністративно-правові основи профілактики правопорушень у сфері податків і зборів» є самостійним завершеним науковим дослідженням. Положення та висновки роботи автор отримав особисто, вони є обґрунтованими, містять наукову новизну. При здійсненні дослідження автором було досягнуто поставленої мети та виконано поставлені завдання. Вивчення матеріалів дисертації свідчить про її пошуковий характер, творчий підхід автора до вирішення поставлених завдань.

Результати дослідження дисертанта відрізняються змістовністю теоретичного матеріалу, обґрунтованістю і достовірністю, доведеністю і грамотністю, в повній мірі вирішують поставлену мету. У опублікованих працях автора повною мірою відображені основні положення дисертаційної роботи.

Основні положення дисертації, що задекларовані здобувачем, містять елементи наукової новизни. Структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам.

Наукові положення, висновки та рекомендації повністю обґрунтовані та аргументовані, містять наукову новизну та отримали необхідну апробацію на науково-практичних конференціях. У публікаціях здобувача знайшли відображення всі положення дисертації.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Тринчука Юрія Васильовича на тему: «Адміністративно-правові основи профілактики правопорушень у сфері податків і зборів» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затв. постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування

рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, Порядку присудження ступеня доктора філософії, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, Вимогам до оформлення дисертації, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2017 № 40, що висуваються до дисертації на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Опонент:

доктор юридичних наук, професор
професор кафедри державно-правових
дисциплін Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Россіхіна Г.В.

« 12 » 12 2023

О.Грищенко